

О ТИПОВИМА И ФУНКЦИЈАМА ПРЕНОШЕЊА ТУЋЕГ ГОВОРА У ДНЕВНИМ НОВИНАМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Сажетак: Преношење туђег говора представља укључивање туђих ријечи у ауторски дискурс. У раду се са структурно-стилистичког становишта разматрају различити типови преношења туђег говора у дневним листовима у Републици Српској. Посебна пажња посвећена је функцијама појединих (под)модела у датом контексту.

Кључне ријечи: туђи говор, управни говор, неуправни говор, дневне новине, публицистички стил

1. Уводне напомене

У раду се анализирају и методом структурно-стилистичке анализе обрађују модели односно подмодели преношења туђег говора у дневним новинама у Републици Српској. Најприје се дају њихове структурне карактеристике, а затим се са стилистичког становишта освјетљава начин на који варијације два граматикизована типа преношења туђег говора – управног и неуправног – доприносе структурирању новинских текстова, али и стварању одређеног утиска код читалаца. Корпус рада чине текстови из дневних новина *Глас Српске*, *Независне новине*, *Еуроблиц* и *Прес РС*, који су прикупљани од 2. до 9. септембра 2013. године.

1.1. Преношење туђег говора подразумијева „укључење туђих ријечи у ауторски дискурс или текст, чији је резултат синтаксичка конструкција са туђим говором“ (Ковачевић, 2012: 15). Дакле, туђи говор, који Михаил Бахтин именује као „*говор у говору*, *исказ у исказу*, али истовремено и *говор о говору*, *исказ о исказу*“ (1980: 128), представља категорију која је у саодносима са ауторским дискурсом. У литератури је већ истакнуто да се разграничавање ауторског и туђег говора може уочити већ у Аристотеловој теорији о *мимесису*, а да је то у основи Платонове разлике између *дијегесиса* као говора аутора и *мимесиса* као имитације или индиректног обраћања аутора кроз друге ликове

(в. нпр. Ковачевић, 2012: 14). Данас овом проблему посвећују пажњу бројне научне дисциплине, између осталих и стилистика (исп. нпр. Simpson, 1993: 19–27; Katnić Bakaršić, 2001: 111–116; Black, 2006: 63–71, 137–149; Leech/Short, 2007: 255–281; Jeffries/McIntyre, 2010: 87–92, као и тамо наведену литературу).

Моделе преношења туђег говора у српском језику издвојио је и описао Милош Ковачевић у раду „О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора“ (2012). Он истиче да постоје само два „неспорна граматикализована синтаксичка модела“: а) управни (директни) говор и б) неуправни (индиректни) говор (Ковачевић, 2012: 15), а сматра да се управни говор реализује у сљедећим подмоделима: а) реплика дијалога или неуведени управни говор; б) слободни управни говор; в) уведени слободни управни говор; г) фрагментарни цитат или фрагментарни управни говор; д) недословни управни говор; њ) неуправно-управни говор и е) изречени и неизречени управни говор. Неуправни говор, према његовом мишљењу, такође се реализује у различитим подмоделима: а) неконекторски неуправни говор; б) експресивни неуправни говор; в) полууправни говор; г) дословни неуправни говор; д) слободни неуправни говор или неправи управни говор и њ) полуслободни неуправни говор. Ова класификација, уз ону коју су извршили Џефри Лич и Мик Шорт (2007: 255–281), биће основно полазиште за анализу (под)модела преношења туђег говора у дневним новинама у Републици Српској.

1.2. „Публицистика је врста активности која прати и анализира актуелне појаве и проблеме свакодневног живота у конкретним социјалним условима“ (Тошовић, 2002: 241), а у складу с тим одликује је и посебан стил изражавања,¹ чије се особености могу, између осталог, уочити и у навођењу туђих ријечи, што је у литератури већ утврђено. Тако је сличности и разлике у представљању туђег говора у роману и у штампи истраживао Мајкл Шорт (1999). О туђем говору као елементу аргументативног новинског дискурса писала је Ала Виталјева Смирнова (2009). Њеном класификацијом служила се Даница Јеротијевић у раду „Типови и функције туђег говора у језику српских писаних медија“ (2011), у коме је анализирала примјере из електронских верзија србијанских дневних листова *Политика*, *Блиц* и *Вечерње новости*. Истом проблематиком, али само у оквиру жанра новинског извјештаја, бавила се и Јелена Максимовић (2012).

Постоје, дакле, и радови чији је предмет преношење туђег говора у српским писаним медијима, али њихов корпус не обухвата листове из Републике Српске, те се чини оправданим истражити и текстове са српске језичке територије западно од Дрине, што би омогућило свеобухватнији увид у особености преношења туђег говора у публицистичком стилу српског језика.

¹ О језичким и стилским особинама новинских текстова в. Јовановић, 2010, као и тамо наведену литературу.

2. Анализа

Док су управни и неуправни говор општејезичке категорије, неки подмодели навођења туђих ријечи заступљени су само у одређеним функционалним стиловима (в. Ковачевић, 2012: 29, као и тамо наведену литературу). Пошто грађу у овом раду чине текстови из дневних новина, анализи, у чијој су основи синтаксичко-стилистички критеријуми, приступа се с претпоставком да неће бити заступљени сви типови преношења туђег говора које је Ковачевић издвојио. Издвојени примјери најприје ће се подијелити у двије велике групе у зависности од тога да ли припадају моделу управног или неуправног говора, а затим ће бити и поближе описани.

2.1. Управни (директни) говор

2.1.1. Основни модел управног говора представља дословно репродуковани говор некога лица, уведен ауторским ријечима (конферансом),² а ортографски маркиран наводницима или цртом (Ковачевић, 2012: 15–16). Један је од најзаступљенијих у новинским текстовима, што је у вези са „функцијом верног представљања догађаја“ (Јеротијевић, 2011: 650). Наиме, дословним преношењем туђег говора извјештач ствара утисак да преноси: 1) илокуциону моћ, 2) пропозициони садржај и 3) ријечи и структуре које је изговорио стварни говорник (Šort, 1999: 251), бирајући притом исказе које сматра важнима. То потврђују и примјери издвојени из текстова у дневним новинама из Републике Српске, најчешће са конферансом у постпозицији:

– Расправа о приједлогу овог закона у Народној скупштини може да буде најраније почетком октобра. То што СДС као предлагач најављује референдум показује да трче брже од Јусеина Болта. То је доказ да већ креће оштра изборна кампања – рекао је Мирјанић на конференцији за новинаре у Бањалуци. (Глас Српске, 2. IX 2013, 2);

– Приватни партнер својим новцем финансира изградњу или адаптацију објеката и набавља сву потребну опрему. Он обезбеђује неопходан лек и санитарски материјал, као и плате запосленима у дијализним центрима. По истеку уговора, и објекат и опрему приватни партнер предаје јавном сектору, уколико не буде постигнут договор о продужењу уговорног односа – наводе у Фонду (Еуроблиц, 2. IX 2013, 9);³

„УРС се привремени споразум, којим су дефинисана права дјеце повратника, у потпуности поштује. Једино је наше министарство прописало који

² Конферанса (енглески термин *tag clause*) реченица је „која је здружена с дискурсом лика (говором или вербализованим мислима) и која специфицира чин говорника или мислиоца, идентификујући га и (понекад) упућујући на различите аспекте лика, *settinga* или самог чина“ (Prins, 2011: 89). Конферансу неки аутори називају још и *ауторском дидакалџијом* (Silić, 1984: 130; Ковачевић, 2000: 245–261; 2012), али и *уводницом* (Јовановић, 2009: 255).

³ Дневне новине *Еуроблиц* и *Прес* технички се обрађују и штампају у Србији. Због тога се у управном говору појављује екавски изговор и када се преносе ријечи особа чији је изворни изговор ијекавски.

су називи школа прихватљиви и који се школски симболи могу налазити у школским просторијама“, истакао је Мутабџија (*Независне новине*, 4. IX 2013, 7).

Заступљени су и примјери са конферансом у антепозицији. Туђи говор у њима обично долази послије ауторског коментара (в. Јеротијевић, 2011: 650) или као одговор на питање (које се често преноси у форми атрибутске или објекатске реченице):

Када су селектора питали зашто је позван Максимовић, Михајловић је узвратио:

– *А кога би ти звао? За ова два меча рекао сам да неће бити позиван нико нов. Слободан Рајковић је био ту против Колумбије, али он у свом клубу није ни међу првих 20. Максимовић тренира, био је у репрезентацији, тренер у Италији је њиме врло задовољан* (*Еуроблиц*, 2. IX 2013, 40);

На питање да ли мисли да је резултат последица цијеле ове сезоне, током које је имао више успона [,] него падова, Јанко је рекао:

– *Сигурно да има нечег у томе. Верујем да имам више самопоуздања да бих хладнокрвније улазио у завршнице сетова без панике. У обе ситуације сам превише журио, а он је само враћао мој сервис, а ја сам му све друго дао. Ипак, био је ово солидан УС опен за мене све заједно, после Синсинатија сам се 100 одсто вратио у овај спорт* (*Глас Српске*, 4. IX 2013, 50);

О том искуству тада је рекла: „*Ово је за мене чин независности. Одувијек сам била истреберка која је радила све да би родитељима била добра кћерка*“ (*Глас Српске*, 4. IX 2013, 56);

На питање да ли ће му сметати ако Звездин стадион не буде испуњен, Стојковић каже:

На нашу жалост, утакмица не одлучује ништа, јер су нам шансе за Бразил скоро никакве. Ако стадион не буде пун, биће макар приближно томе. Како год, пола „Маракане“ звучи као два друга стадиона! (*Еуроблиц*, 4. IX 2013, 34);

Упркос изгубљеним шансама, Тадић је оптимиста:

– *Очекујем да ће доћи много људи да нас подржи. Желимо да победимо и вратимо им осмехе на лица!* (*Еуроблиц*, 4. IX 2013, 35).⁴

Много је мање примјера са конферансама у интерпозицији. Најчешће је њихова ауторска дидаскалија заправо сложена реченица у којој се поред глагола типа *verba dicendi* (*рећи*, *казати*) јавља и глагол *додати*, који замјењује глагол говорења и указује на то да слиједи наставак говора.

Срби не убијају из мржње, него из очаја – говорио је књижевник Брана Црнчевић – *а убијање из очаја, то је посао Бога, док је убијање из мржње посао убице и ђавола* (*Прес РС*, 2. IX 2013, 24);⁵

⁴ Овај примјер занимљив је због редукције глагола типа *verba dicendi*. Наиме, контекст подразумева глагол говорења, али је предикат конферансе именски.

⁵ Специфичност овог примјера огледа се у томе што је он преузет из фелтона. Међутим, ријеч је заправо о књизи Славољуба Ђукића *Политичко гробље*, коју је *Прес РС*, уз дозволу аутора, фелтонизовао.

„Разговарали смо у Лисабону, и њему и мени је драго да се враћа у репрезентацију и брзо смо дошли до договора. Није тачно да је поставио услов да мора да буде у стартних 11. То је глупост, он то никада није тражио. Да јесте, никада не би био позван. Ипак, најважније је да смо се договорили и да се он враћа“, рекао је Михајловић и додао:

„Апелујем да не буде звиждука пре и током утакмице. Ако не победимо или играмо лоше, онда нека буде звиждука, али после утакмице. Има у репрезентацији играча на које негативна атмосфера може да утиче да пруже мање него што могу“ (Независне новине, 2. IX 2013, 37);

– Будући младенци време су проводили у ресторану у којем се у овом тренутку налази Елтон Џон с децом и партнером, Бекамови, али и Мадона, која је право с прославе рођендана дошла у ово луксузно летовалиште. [...] Занимљиво је то што се базен налази на крову, а дно базена је провидно, па се види из хотелског лобија – каже наш извор и додаје:

– Николина и Видоје су се одмарали на једној од најатрактивнијих и најлепших плажа на свету, Клуб 55, на којој се налази и истоимени ресторан, у који светска елита долази својим јахтама само да би ту ручала (Глас Српске, 3. IX 2013, 22).

Директни говор, како је већ речено, доприноси стварању утиска вјеродостојности у извјештавању. Осим тога, он „може допринети драматичности и живописности догађаја и тако публику и аутора текста укључити у догађај, али исто тако тексту може донети прецизност, понекад чак сувопарност и хладноћу“ (Јеротијевић, 2011: 651).

2.1.2. Поред основног модела управног говора, у дневним новинама из Републике Српске заступљени су и неки од подмодела. Један од њих јесте слободни директни говор, који се добија уколико из синтаксичке структуре управног говора од трију нужних компонената изостану ортографски маркери говора лика или уколико, поред тога, изостане и ауторска дидаскалија. У првом случају ријеч је о *уведеном*, а у другом о *неуведеном слободном директном говору* (Ковачевић, 2012: 19).

2.1.2.1. Уведени слободни управни говор врло је фреквентан тип у анализираним текстовима, што показују и сљедећи примјери:

Завод за форензичку психијатрију Соколац, у којем би требало да буду смештена лица која су починила кривична дела у стању смањене урачуњљивости, под утицајем опијата и слично, са радом би требало да почне до краја године, изјавила је портпарол Министарства правде БиХ Марина Бакић (Еуроблиц, 2. IX 2013, 8);

Оваквих случајева највише има у области трговине и угоститељства, појединим медијима, али и у јавним установама, најчешће школама, кажу у Савезу синдиката РС (Еуроблиц, 2. IX 2013, 8);

Председник Хрватске Иво Јосиповић посетиће Србију у октобру, а поручка председника Србије Томислава Николића биће да за регион нема будућности без сарадње и решавања проблема дијалогом, каже Станислава Пак, Николићева саветница (Еуроблиц, 4. IX 2013, 4).

О важној улози коју слободни директни говор има у публицистичком стилу говори и чињеница да је он веома заступљен у насловима. То је уочио и Мајкл Шорт:

„Као прво, треба да поменемо да се од типова представљања говора у насловима у нашем корпусу јављају само директни и слободни директни говор. Што се тиче индиректног и слободног индиректног говора, они се не јављају у истом материјалу, наводно зато што су мање директне и мање упадљиве форме. Наслови треба да привуку читаочеву пажњу и отуда је индиректни говор мање вјероватан као избор“ (1999: 249).

Слободни директни говор најчешће улази у састав комбинованог наслова, који чине сâм наслов у комбинацији са наднасловом и/или са поднасловом.⁶ Овакав начин формулисања наслова илуструју следећи примјери, у којима је туђи говор додатно истакнут курзивом:

МИЛОРАД ДОДИК НАЈАВИО ИНИЦИЈАТИВУ ЗА РАЗРЈЕШЕЊЕ МИНИСТРА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БиХ

СНСД ће тражити смјену Шаровића

СДС покушава да на нивоу БиХ оствари само своје страначке и појединачне интересе и да калкулише са базичним ставовима РС у разговорима са страним представницима. Наша прича са СДС-ом доведена до краја, истакао Додик (Глас Српске, 6. IX 2013, 3);⁷

ПРЕМИЈЕРКА РС ОТКРИЛА **РАЗЛОГЕ СМЈЕНЕ СЛОБОДАНА СТАНИЋА, МИНИСТРА ЗДРАВЉА**

Мимо одлуке Владе преузео дуг од 36 милиона

Није било одлуке: Влада РС никада није донијела одлуку да ће преузети дуговања здравствених установа, казала Цвијановићева (Независне новине, 7. и 8. IX 2013, 2–3);

Борац m:tel на старту Гаспром лиге дочекује Ловћен

Оптимизам већи од брига

Иако имамо великих финансијских проблема, блокиран рачун, подмлађен играчки кадар, неколико повријеђених рукометаши, са доста оптимизма стартујемо у нову сезону, рекао Василић (Глас Српске, 7. и 8. IX 2013, 42);

Драган Богданић, нови министар здравља и социјалне заштите РС

Најбољим рјешењима одржати здравство

У првом реду јесте да се одржи овај здравствени систем који функционише, и да се створе претпоставке како би он у будућности што боље функционисао, истакао Богданић (Глас Српске, 9. IX 2013, 6).

Као што се из наведених примјера види, у наднаслову се обично идентификује говорник, док се туђе ријечи наводе у наслову и/или у поднаслову. И сâм наслов често је у форми уведеног слободног директног говора, с тим што је конференса сведена само на име онога који изговара ријечи, као у примјерима:

⁶ О врстама наслова в. Јовановић, 2010: 100–101.

⁷ У поднасловима у којима се јавља уведени слободни управни говор честа је употреба крњег перфекта у конференсама, што је у складу са чињеницом да новинарски стил одликује економичност језичког израза.

Ђурић: *Дрина ће савладати Подриње* (Еуроблиц, 3. IX 2013, 34);
 Јелена: *Била сам као успорени снимак* (Еуроблиц, 3. IX 2013, 39);
 Новак: *Све више радим на јефтиним поенима* (Еуроблиц, 3. IX 2013, 40);
 Крстић: *Без бриге, бићемо прави* (Еуроблиц, 8. IX 2013, 38).

Наслови са првих страна новина у којима је заступљен слободни директни говор додатно потврђују да овај подмодел има важну улогу у публицистичком стилу. Утврђено је да „изношењем текстова, њихових делова или наслова на ударне странице“ редакција „успева да стави до знања које текстове преферира и препоручује пажњи својих корисника“ (Јовановић, 2010: 104), а не може бити случајно да се управо на тим мјестима појављује слободни управни говор. То репрезентују следећи примјери:

ЕКСКЛУЗИВНО НИК БОЛЕТИЈЕРИ ЗА „БЛИЦ“

Поново гледам страшног Новака

Ко је комплетнији од Новака? Нико! Поново кида и делује ми да је гладан победа, каже Болетијери (Еуроблиц, 2. IX 2013);

Чавара: *Фотељашка политика држи ФБиХ у блокади* (Глас Српске, 3. IX 2013);

Ђилас: *Диктатура*

Вучић: *Бесмислица* (Еуроблиц, 4. IX 2013);

Додик: *ОНР фактор дестабилизације у БиХ* (Глас Српске, 6. IX 2013);

Голић: *Стевандић износи неистине* (Глас Српске, 7–8. IX 2013);

НИНА ПОПОВИЋ, СЛИКАРКА

Лични порив за стварањем је дар (Независне новине, 7. и 8. IX 2013).

Када се слободни директни говор појављује у насловима, а нарочито у преднасловима,⁸ он најчешће не представља вјерну репродукцију туђих ријечи, него се бирају лексеме повишене експресивности како би се привукла пажња читалаца, што се може закључити увидом у сâм текст. Шорт је утврдио да директни и слободни директни говор у насловима дају новинама сензационалистички тон, те да их је у „квалитетним“ (1999: 249–250) новинама много мање. Наравно, веома је тешко на основу малог броја издања тврдити које су новине квалитетније. Међутим, занимљиво би било упоредити како различите дневне новине из Републике Српске на насловним странама најављују текстове који се баве истим догађајем. Као илустрација узете су најаве вијести у којима се пише о томе како су вандалаи ушли у двориште министарке за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС Сребренке Голић и полупали аутомобил њеног мужа. Ове вијести објављене су 2. септембра 2013. *Глас Српске* у углу прве странице најавио је текст кратким насловом: *Полупан аутомобил Сребренке Голић*, који прати мала фотографија аутомобила. Слична је ситуација и на насловној страни *Независних новина* – идентична фотографија, наднаслов (*Напад на имовину министарке за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС*) и наслов: *ПАЈСЕРОМ НА ПАСАТ СРЕБРЕНКЕ ГОЛИЋ*. Најава ове

⁸ Наслове на истакнутим страницама Јелена Јовановић назива *преднасловима* (2010: 107).

вијести у *Еуроблицу* садржи више сензационализма: заузима централни дио насловне стране; чине је двије веће фотографије, једна на којој је аутомобил и друга на којој је министарка на прозору своје куће. И наслов је много већи, а прате га и наднаслов и поднаслов:

ВАНДАЛИ УПАЛИ У ДВОРИШТЕ СРЕБРЕНКЕ ГОЛИЋ

Пајсером разбили ауто министаркиног мужа

Непознати вандали су јуче ујутро ушли у двориште Сребренке Голић, министарке за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС, и пајсером полупали стакла на „пасату“ њеног мужа

Међутим, сензационализам је у највећој мјери присутан у најави новина *Прес РС* (слика 1), а томе, поред мрачне фотографије маскираног мушкарца с пајсером, свакако доприноси употреба слободног директног говора у наслову: *Пуцајте, зовите полицију, не можете нам ништа!*

Слика 1. Најава вијести, *Прес РС*, 2. IX 2013, 1.

Слободни директни говор појављује се и у *слободним флоскулама*, тј. *баражима*,⁹ који такође представљају јаке позиције текста. То илуструју примери:

⁹ „Понављање дела текста у капителу или ван њега у оквиру његовог простора представља покушај истицања ударних чињеница ван наслова – а заправо је нови композицијски елеменат новинског текста. Импостат између стубаца није више ни текст по себи ни међунаслов, већ пратилачка форма са слободним статусом. Пошто је амбиција уредника да ту форму учини упадљивом, и носиоцем посебно интригантног факта, логично ју је назвати слободном флоскулом. Уколико назив који предлажемо изгледа рогобатно, могао би се заменити термином који тачно одражава намеру да се читаоцу јаким речима или изненађујућим обртима предочи важност написа – бараж“ (Јовановић, 2010: 122).

СПРЕМНОСТ *Циљ је да Србија спремно дочека почетак преговора с ЕУ, поручила Мишчевићева (Независне новине, 5. IX 2013, 15);*
ОЛИЋ *Ми више немамо право на кикс (Независне новине, 6. IX 2013, 36);*
НАДАЛ *Волио бих да играм против неког другог (Независне новине, 9. IX 2013, 40).*

2.1.2.2. У неуведеном слободном управном говору, дакле, наводи се само туђи говор, „али изостаје и његово ортографско маркирање и ауторска дидаскалија“ (Ковачевић, 2012: 19). И овај подмодел, веома стилоген, заступљен је у анализираним текстовима:

С обзиром на то да смо веома касно почели са припремама, ових првих шест кола одиграли смо на високом нивоу и зато не треба да чуди што се налазимо на првој позицији.

Истакао је ово шеф стручног штаба Фудбалског клуба Борац Драган Јовић (Глас Српске, 5. IX 2013, 34);

БиХ је посљедњих година изгубила пуно на кредибилитету, јер многа обећања која је власт дала Бриселу нису испуњена. Ако се овакво стање настави, бојим се да ће новац из фондова ЕУ за БиХ бити потпуно обустављен.

Изјавила је ово „Гласу Српске“ посланик у Европском парламенту Тања Фајон и додала да многи у Бриселу, политичари и европске владе, губе стрпљење за БиХ (Глас Српске, 6. IX 2013, 4);¹⁰

Неопходно је испитати цијелу ситуацију у здравству, па са Владом РС, представницима синдиката и директорима здравствених установа пронаћи најбољи могући начин како би се она поправила и како би се одржало функционисање здравственог система.

Рекао је то „Гласу Српске“ нови министар здравља и социјалне заштите РС Драган Богданић (Глас Српске, 9. IX 2013, 6).

Овај модел остварен је захваљујући текстној кохерентности.¹¹ Наиме, показна замјеница у другом пасусу упућује на текст претходног, тј. има анафоричку функцију, те читалац на основу ње закључује да су ријечи које је прочитао заправо туђи говор.

Неуведени слободни управни говор такође је заступљен у баражима, што потврђују сљедећи примјери:

НАДАЛ НЕ СЕРВИРА КАО 2010. ГОДИНЕ (Глас Српске, 5. IX 2013, 39);
ПРОСТОР *Од некадашњих 22.000 квадрата, болница сад користи 6.000 (Независне новине, 5. IX 2013, 9);*

ПРИОРИТЕТ *Деблокада рачуна од стране Пореске управе РС приоритет (Независне новине, 5. IX 2013, 36);*

ЛУЗЕРСТВО *Милошевић је био мајстор лузерства. Изградиле смо лепу традицију да ствари не називамо правим именом. То је наши највећи проблем (Прес РС, 8. IX 2013, 5).*

10 У овом примјеру може се говорити о комбинованој структури јер осим неуведеног слободног директног говора садржи и неуправни говор.

11 О кохерентности в. нпр. Schrod, 2007: 266–268.

2.1.3. Фрагментарни цитат или фрагментарни управни говор подразумева подмодел управног говора у коме је дословно наведени дио говора укључен у структуру ауторског или неуправног говора (Ковачевић, 2012: 21). Оваквим начином преношења туђег говора аутори могу изражавати дивљење према елоквенцији говорника, али се такође могу дистанцирати од садржаја омеђеног наводницима. Он је веома заступљен у дневним новинама, чему су потврда и следећи примјери:

Форум за безбедност и демократију је оценио да је изјава Карацића „скандал без преседана“ у Европи и свету, да су то „тешке оптужбе и инсинуације“, и да Карацић, који „пренебрегава сопствену одговорност“, треба да „сноси најригорозније консеквенце“ (*Еуроблиц*, 2. IX 2013, 37);

Уколико клаузула буде усвојена у садашњој форми нацрта, основ за приједлог за увођење виза ће бити „значајан и изненадан пораст апликација који би имао за последицу притисак на систем азила у периоду од шест мјесеци у поређењу са истим периодом претходне године“ (*Независне новине*, 2. IX 2013, 2);

За „непринципијелне ставове које износи СДС“, па и у случају провођења пресуде „Сејдић и Финци“ Додик је, како је рекао, сазнао из разговора са странцима (*Независне новине*, 6. IX 2013, 2).

2.2. Неуправни (индиректни) говор

2.2.1. Неуправни (индиректни) говор представља интерпретирани директни говор, а ову синтаксичку конструкцију чине конференса као главна клауза и туђи говор у форми зависне клаузе (Ковачевић, 2012: 16). „Анализа је душа индиректног говора“, примјетио је Бахтин (Бахтин, 1980: 144). „Неуправним говором само се препричава садржај управног говора, при чему изостају његови емоционално-експресивни елементи“ (Ковачевић, 2012: 17). Заступљеност овог модела преношења туђег говора у дневним новинама илуструју следећи примјери, у којима је зависна реченица најчешће у постпозицији, али забиљежени су и случајеви у којима је она у антепозицији:

Да је комуникација оптерећена туђицама, скраћеницама и правописним грешкама, потврдила нам је проф. др Татјана Дуроњић, професор информативних наука на Факултету политичких наука у Бањалуци (*Независне новине*, 2. IX 2013, 8);

У Административној служби кажу да је реч о средствима уплаћеним по основама накнада за коришћење природних ресурса у сврху производње струје (*Еуроблиц*, 2. IX 2013, 8);

У Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде РС казали су да се због суше може очекивати значајан пад производње пољопривредних производа и сточне хране, те смањена ликвидност и све лошији материјални положај пољопривредника (*Глас Српске*, 6. IX 2013, 7);

Младен Шукало, председник жирија, каже да снага награђеног романа „Обала“ произилази из настојања да се њиме поставе кључна питања данашњице (*Прес РС*, 6. IX 2013, 22);

Образлажући избор новог министра, премијерка Жељка Цвијановић истакла је да је Богданић именован на основу прибављеног мишљења од пред-

седника РС Милорада Додика и председника Народне скупштине Игора Радојичића (Прес РС, 8. IX 2013, 3).

Индиректним говором препричава се садржај управног говора, чиме се изостављају његови емоционално-експресивни елементи. Ту је у првом плану аутор новинског текста јер туђе ријечи преноси из сопствене перспективе. Многи примјери индиректног говора, како мисли Шорт, могу се сматрати сажетком говора јер ако нема доказа о оригиналној причи, нема ни поуздане информације о степену детаљности представљеног говора и читалац није сигуран које су ријечи заправо изговорене (1999: 260–262). Колико ће неки исказ бити вјерно пренесен зависи од циља који аутор жели постићи, односно од тога који вид аргументације жели употријебити.

2.2.2. *Неконекторским неуправним говором* сматра се синтаксичка конструкција неуправног говора остварена без везника (Ковачевић, 2012: 25), а овај подмодел реализован је у следећим примјерима:

Утисак да наши репрезентативци дочекују меч без тензије, каже, такође је варљив (Еуроблиц, 4. IX 2013, 34);
Каже, тешко јој је било... (6. IX 2013, 8).

2.2.3. У форми *дословног неуправног говора* елементи управног, омеђени наводницима, уводе се у структуру неуправног говора (в. Ковачевић, 2012: 28). И овај подмодел веома је фреквентан у анализираним текстовима, а то репрезентују следећи примјери:

Из музеја су навели да су „сва дела у његовим збиркама законито власништво Србије“, са чим се слаже и кустос Никола Кусовац (Еуроблиц, 2. IX 2013, 23);
Председник РС и лидер СНСД-а потврдио је да је „прича са СДС-ом доведена до краја“ (Независне новине, 2. IX 2013, 8);
Он признаје да је новоформирано страначко тело „имало одређених контаката“ са бившим министром здравља (Прес РС, 9. IX 2013, 2).

Слично као у подмоделу фрагментарног управног говора, ортографским маркирањем дијелова исказа аутор може изразити сагласност са пренесеним ријечима или се оградити од њих (Јеротијевић, 2011: 651).

2.3. Комбиноване структуре

Врло често у истој конструкцији појављују се различити (под)моделу преношења туђег говора. Тако оформљене конструкције називају се у литератури комбинованим структурама (в. Јеротијевић, 2011: 655). Као илустрација послужиће следећи примјери:

„Тада сам, уз доста муке, савладала три лоптице. Нисам била нарочито талентована и тешко сам учила. Када смо оформили ПИР позориште у Лак-

ташима, почела сам мало интензивније да се интересујем за ову вјештину“, прича нам Медићева и додаје *да је, вјежбајући жонглирање, схватила да је упорност далеко потребнија од талента (Независне новине, 3. IX 2013, 11); „Она нема везе с радом Савјета министара, иницијатива има везе са СДС-овим законом о испитивању поријекла имовине те причом о Милету Радишићу и ’Гранд трејду’. Претпостављам да има везе и с јучерашњим састанком који смо имали с Партијом уједињених пензионера (ПУП)“*, додао је Босић, који је закључио да је ријеч о „Додиковом покушају да изазове нове конфликте да би прикрио стварне проблеме у које је довео РС и у којима се сам налази“ (Независне новине, 3. IX 2013, 11).

У првом примјеру комбинована структура реализована је употребом основног модела управног и неуправног говора. У другом су комбиновани основни модел управног говора и фрагментарни цитат. Сваки од (под)модела има специфичну стилску вриједност, а комбиноване структуре само их још више наглашавају, омогућујући аутору да својом креативношћу учини текст занимљивијим и богатијим.

3. Закључак

Прикупљени корпус пружио је обиље језичког материјала, што је омогућило увид у начине преношења туђег говора у публицистичком функционалном стилу. Анализа је показала да су у дневним новинама које излазе на територији Републике Српске заступљени бројни типови преношења туђих ријечи. Поред основног модела директног говора, издвојени су и слједећи подмодел: а) слободни управни говор (уведени и неуведени) и б) фрагментарни управни говор. Утврђено је и да је неуправни говор, осим у основном моделу, остварен у форми: а) неконекторског неуправног говора и б) дословног неуправног говора. Уочено је такође да се туђе ријечи преносе и у форми комбинованих структура, које нарочито одсликавају новинарску креативност.

Основни модели директног и индиректног говора свакако су најфреквентнији у анализираним текстовима. Међутим, као нарочито стилогена, истиче се форма слободног директног говора, чију важност потврђује присуство у јаким позицијама текста – насловима, преднасловима и слободним флоскулама.

Премда у невеликом истраживању као што је ово није било могуће приказати баш све модификације, издвојени примјери јасно показују да преношење туђег говора значајно доприноси структурирању новинских текстова. Оно омогућује аутору да створи утисак вјеродостојности извјештавања, да привуче пажњу читалаца, искаже своје дивљење, сагласност са туђим ријечима и ставовима, али, с друге стране, и да се од њих ограда. Преглед начина на који се у дневним новинама из Републике Српске туђи говор уклапа у ауторски представља прилог проучавању ове проблематике у српском књижевном језику, и то у публицистичком стилу.

Литература

- Bahtin, M. (1980). *Marksizam i filozofija jezika*, prev. R. Matijašević. Beograd: Nolit.
- Black, E. (2006). *Pragmatic Stylistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Јеротијевић, Д. (2011). Типови и функције туђег говора у језику српских писаних медија. *Радови Филозофског факултета*, 13 (1), 645–660.
- Jeffries, L. and McIntyre, D. (2010). *Stylistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Јовановић, Ј. (2009). *Писци и стил*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Јовановић, Ј. (2010). *Лингвистика и стилистика новинског умећа. Језичке и стилске особине новинарства*. Београд: Јасен.
- Katnić Bakaršić, M. (2001). *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.
- Ковачевић, М. (2000). *Стилистика и граматика стилских фигура*. Крагујевац: Кан-такузин.
- Ковачевић, М. (2012). О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора. *Српски језик*, XVII, 13–38.
- Leech, G. and Short, M. (2007). *Style in Fiction. A linguistic Introduction to English Fictional Prose*. Harlow: Longman.
- Максимовић, Ј. (2012). Преношење туђег говора у новинском извештају. У М. Ковачевић (ур.), *Наука и идентитет – Филолошке науке. Зборник радова*, књ. 6, т. 1. Пале: Филозофски факултет, 197–206.
- Prins, Dž. (2011). *Naratoški rečnik*, prev. B. Miladinov. Beograd: Službeni glasnik.
- Schrodt, R. (2007). Tekstna lingvistika, prev. Z. Glovacki Bernardi. U Z. Glovacki Bernardi (prir.), *Uvod u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga, 263–276.
- Silić, J. (1984). *Od rečenice do teksta*. Zagreb: Liber.
- Simpson, P. (1993). *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.
- Smirnova, A. V. (2009). Reported speech as an element of argumentative newspaper discourse. *Discourse & Communication*, 3 (1), 79–103.
- Tošović, B. (2002). *Funkcionalni stilovi*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz.
- Šort, M. (1999). Predstavljanje govora u romanu i u štampi, prev. S. Bilbija. U S. Perović (ur.), *Kako ukrotiti tekst*. Podgorica: Institut za strane jezike Univerziteta Crne Gore – Oktoih, 245–270.

Извори

- Глас Српске – *Глас Српске*, дневне новине из Бање Луке.
- Еуроблиц – *Euroblic*, дневне новине из Бање Луке.
- Независне новине – *Nezavisne novine*, дневне новине из Бање Луке.
- Прес РС – *Press RS*, дневне новине из Бање Луке.

Goran Milašin

**ON TYPES AND FUNCTIONS OF REPRESENTED
SPEECH IN NEWSPAPER DISCOURSE IN THE
REPUBLIC OF SRPSKA**

Summary: Reporting other persons' speech implies the inclusion of other people's words into the authorial discourse, the result of which is a syntactic structure with represented speech. This paper researches different types of represented speech in newspaper discourse in the Republic of Srpska. Special attention has been given to the functions that different (sub)models of reported speech are supposed to perform.